

ตารางที่ 4 ผู้นำส่งผู้บาดเจ็บจากที่เกิดเหตุและการปฐมพยาบาลของสถานพยาบาลก่อนส่งต่อผู้บาดเจ็บจากอุบัติเหตุขนส่งในช่วงเทศกาลปีใหม่ ของปี พ.ศ. 2546

ผู้นำส่ง และ การปฐมพยาบาล	%
ผู้นำส่งผู้บาดเจ็บจากที่เกิดเหตุ	
- ญาติ, ผู้เห็นเหตุการณ์	57
- เจ้าหน้าที่มูลนิธิ	31
- หน่วย EMS	11
- ตำรวจ	1
สถานพยาบาลไม่มีการปฐมพยาบาลที่จำเป็นก่อนส่งต่อ*	
- ไม่ได้เข้าเฝ้ารถชั่วคราว	14
- ไม่ดูแลการหายใจ	9

*พิจารณาเฉพาะกรณีที่เป็นเท่านั้น และเกณฑ์มาตรฐานไม่ควรเกิน 5%

จากสถานการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การบาดเจ็บรุนแรงจากอุบัติเหตุขนส่ง ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดการบาดเจ็บและการตาย ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่เป็นอุบัติเหตุจากรถจักรยานยนต์ และในเทศกาลปีใหม่ของปี พ.ศ. 2547 ที่กำลังจะมาถึง สำนักกระบาดวิทยา ขอส่งความปรารถนาดีมายังทุกท่านให้ขับขี่ปลอดภัย โดยปฏิบัติตามนี้

1. สวมหมวกนิรภัยทุกครั้งที่ขับขี่รถจักรยานยนต์
2. ไม่ดื่มแอลกอฮอล์ก่อนขับขี่พาหนะ
3. ไม่ใช้ความเร็วเกินที่กำหนด
4. ไม่แข่งรถผิดกฎหมาย
5. ไม่ขับรดตัดหน้ากระชั้นชิด
6. ไม่ขับขี่รถสวนทาง
7. ไม่ฝ่าฝืนสัญญาณไฟจราจร
8. ให้สัญญาณไฟจราจรทุกครั้ง
9. ไม่ขับรดชิดท้ายคันหน้า
10. คาดเข็มขัดนิรภัย

ขอขอบคุณ 23 โรงพยาบาลเครือข่ายที่เฝ้าระวังการบาดเจ็บและเป็นฐานข้อมูลให้สำนักกระบาดวิทยาอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

รพ.นครราชสีมา, รพ.นครศรีธรรมราช, รพ.ลำปาง, รพ.ราชบุรี, รพ.สวรรค์ประชารักษ์(นครสวรรค์), รพ.ยะลา, รพ.ชลบุรี, รพ.หาดใหญ่(สงขลา), รพ.พระปกเกล้า(จันทบุรี), รพ.เข็ญราชประชานุเคราะห์(เข็ญราช), รพ.ระยอง, รพ.ขอนแก่น, รพ.ตรัง, รพ.นพรัตนราชธานี(กทม.), รพ.เลิดสิน(กทม.), รพ.อุดรธานี, รพ.ม.พุทธชินราช(พิษณุโลก), รพ.นครปฐม, รพ.อุดรดิตถ์, รพ.สุราษฎร์ธานี, รพ.สรรพสิทธิประสงค์(อุบลราชธานี), รพ.เจ้าพระยาอภัยภูเบศร(ปราจีนบุรี) และ รพ.พระนั่งเกล้า(นนทบุรี)

รพ. : โรงพยาบาลมหาราช รพ. : โรงพยาบาลศูนย์ รพ. : โรงพยาบาลทั่วไป

รวบรวมและวิเคราะห์โดย วนัสพันธ์ รุจิวัฒน์, นายแพทย์เจตสรร นามวาท
กลุ่มงานระบาดวิทยาโรคไม่ติดต่อและสิ่งแวดล้อม สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ธันวาคม 2546

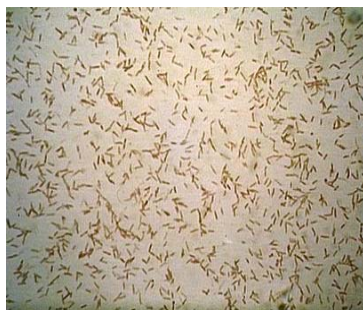
โรคหิวาต์ไก่ (Fowl Cholera)

จากข่าวการระบาดของโรคในฟาร์มไก่เนื้อและไก่ไข่หลายพื้นที่ในจังหวัดนครสวรรค์ ทำให้มีไก่ป่วยตายเป็นจำนวนมากตามที่ปรากฏเป็นข่าวทั้งทางหนังสือพิมพ์และทางสถานีโทรทัศน์ เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน ปี พ.ศ. 2546 ที่ผ่านมา ทำให้มีประชาชนหลายรายและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหลายแห่ง เกรงว่าจะเกิดโรคไข้หวัดนกขึ้น จึงได้สอบถามมายังสำนักกระบาดวิทยา ทางสำนักกระบาดวิทยาได้ติดต่อประสานงานโดยโทรศัพท์ทางไกลกับปศุสัตว์จังหวัดนครสวรรค์ และศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือตอนล่าง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อขอทราบข้อมูลและสาเหตุของการระบาดของโรคในไก่ ขณะนี้ศูนย์วิจัยฯ ทราบสาเหตุของการระบาดของโรคในไก่ครั้งนี้แล้ว จึงขอสรุปและนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับโรคนี้พอสังเขป

ผลการเพาะแยกเชื้อทางแบคทีเรียวิทยาจากซากไก่ ที่ส่งไปชันสูตรหาสาเหตุการตายของไก่ พบสาเหตุสำคัญที่ทำให้ไก่ป่วยและตายเป็นจำนวนมาก มาจากเชื้อโรคหิวาต์ไก่ ซึ่งโรคนี้มีความสำคัญอย่างมากในสัตว์ปีก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในไก่

ไก่อ้วง และเปิด พบได้ทั่วทุกภูมิภาคของโลก มักพบการระบาดในช่วงที่มีอากาศเปลี่ยนแปลง เช่น ช่วงเปลี่ยนฤดู กลุ่มอาการของโรคมีทั้งแบบเฉียบพลันและแบบเรื้อรัง กรณีเฉียบพลันสัตว์ป่วยจะมีอัตราการป่วยและอัตราการตายค่อนข้างสูง ระยะฟักตัวของโรคค่อนข้างสั้น สัตว์จะป่วยและตายในระยะเวลาอันรวดเร็วภายใน 24 - 48 ชั่วโมง โดยที่สัตว์อาจจะไม่แสดงอาการ หรือแสดงอาการเพียงเล็กน้อยในระยะเวลาไม่กี่ชั่วโมงก่อนตาย เช่น กินอาหารลดลง หายใจหอบ ท้องเสีย หงอน/เหนียงมีสีม่วงคล้ำ ผิวหนังมีสีแดง และมีสิ่งคัดหลั่งออกจากปาก ตา และจมูก กรณีเรื้อรังอัตราการป่วยและอัตราการตายในสัตว์จะต่ำ ระยะฟักตัวของโรคเป็นไปอย่างช้า ๆ สัตว์จะค่อย ๆ ทอยตายแบบต่อเนื่อง อาการโดยทั่วไป คือ กินอาหารลดลง อุจจาระเหลวเป็นน้ำหรือมีสีเขียว ห้วมีสีคล้ำปนน้ำตาล และขนร่วง แบบเรื้อรังจะส่งผลกระทบต่อเกษตรกรในระยะยาว เนื่องจากการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูรักษา กำจัดและทำลายสัตว์ป่วย

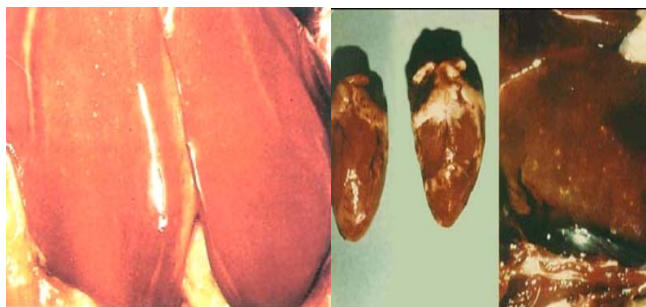
โรคคหิวคัไก่ มีสาเหตุจากเชื้อพาสเจอร์เรลล่า มัลโตซิเดา (*Pasteurella multocida*) เป็นแบคทีเรียที่ก่อให้เกิดโรคได้ทั้งในสัตว์ปีก รวมทั้งสัตว์เลี้ยงชนิดอื่น เช่น ก่อให้เกิดโรคคอบวม (Haemorrhagic septicemia) ในโค-กระบือ คุณลักษณะโดยทั่วไปของเชื้อจะติดสีแกรมลบ ติดสีเด่นที่ปลายทั้งสองข้าง (Bipolar) เป็นแท่งขนาดเล็ก ไม่เคลื่อนที่ ขนาด 0.2-0.3 x 0.6-1.5 ไมครอน และสามารถสร้างปลอกหุ้มเซลล์หรือแคปซูล (ดังรูปที่ 1) ซึ่งปลอกหุ้มเซลล์นี้มีความสำคัญอย่างมาก กับความรุนแรงของโรค (Virulence) สเตรนที่มีปลอกหุ้มตัวหนา จะมีความรุนแรงมากกว่าสเตรนที่มีปลอกหุ้มตัวบาง และสเตรนที่ไม่มีปลอกหุ้มตัว จะไม่ก่อให้เกิดโรคหรือความรุนแรงในสัตว์ เชื้อชนิดนี้สามารถจำแนกชนิดได้โดยอาศัยวิธีอินไดเรกต์ ฮีแมกกลูตินินชัน (Indirect Haemagglutination) ได้เป็น 4 กลุ่ม ตามลำดับตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ คือ ไทป์ A, B, C และ D โดยพบว่ากลุ่ม A และ D เป็นกลุ่มที่ก่อโรคในสัตว์ปีก โดยสเตรนที่เป็นสาเหตุของโรคคหิวคัไก่ ได้แก่ 1:A, 3:A, 4:A, 5:A, 8:A, 9:A และ 2:D สเตรนที่พบการระบาดในประเทศไทยคือ 1:A, 3:A และ 4:A นอกจากนี้เชื้อแบคทีเรียชนิดนี้ ยังมีความสามารถในการสร้างสารพิษในตัวเอง (endotoxin) สารพิษนี้มีโครงสร้างของไลโปโพลีแซคคาไรด์ (Lipopolysaccharide, LPS) ซึ่งมีผลทำให้สัตว์ป่วย ช็อก และตายได้ และยังทำให้เกิดผื่นแดงที่ผิวหนัง และมีการตกเลือดที่อวัยวะภายใน โรคนี้ติดต่อโดยไก่ที่ติดเชื้อถ่ายเชื้อออกมาทางเสมหะ น้ำมูก น้ำลาย อุจจาระที่ปนเปื้อนในน้ำ อาหาร และสิ่งแวดล้อม สัตว์ที่เป็นพาหะจำพวก หนู แมลงสาบ แมลง มนุษย์ รวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ภายในฟาร์มที่มีการปนเปื้อน จะสามารถแพร่เชื้อจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เมื่อสัตว์ได้รับเชื้อ เชื้อที่มีความรุนแรงจะอาศัยปลอกหุ้มในการเกาะติดกับเยื่อบุท่อทางเดินหายใจ ท่อทางเดินอาหาร แล้วแบ่งตัวทวีจำนวนปล่อยสารพิษเข้าสู่กระแสโลหิต สารพิษจะเข้าไปทำลายผนังของหลอดเลือดฝอย ทำให้มีการตกเลือดที่อวัยวะภายในต่าง ๆ และทำให้เกิดผื่นแดงที่ใบหน้า หงอน เหนียง และหนัง ต่อมาผื่นนี้จะเปลี่ยนไปเป็นสีม่วงคล้ำ ถ้าสารพิษมีปริมาณมากจะทำให้ไก่ช็อกและตายอย่างเฉียบพลัน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุโน้มนำที่ทำให้เกิดโรค ได้แก่ ความเครียด จากการทำวัคซีน สภาวะแวดล้อมและอากาศที่แปรปรวน สภาวะการฉกฉกค้ำกั้นกันต่อโรค เนื่องจากสารพิษจะฟุ้งทอกระเซ็น หรือการเกิดโรคแทรกซ้อนจากโรคติดเชื้ออื่นในระบบทางเดินหายใจ เช่น การติดเชื้อไมโคพลาสมา เป็นต้น

รูปที่ 1 แสดงลักษณะรูปร่างเชื้อ *Pasteurella multocida*

การชันสูตรหาสาเหตุของโรค เริ่มโดยการชันประวัติเจ้าของสัตว์ป่วย ดูรอยโรคจากการผ่าซากซึ่งมีลักษณะจำเพาะคือ ซากไก่อตายจะพบกล้ามเนื้อที่มีลักษณะกึ่งสุก ดับมีหย่อมเนื้อตาย มีจุดเลือดหรือตกเลือดที่ชั้นใต้หนัง และอวัยวะภายในต่าง ๆ เช่น พบจุดเลือดออกที่ก้อนไขมันของหัวใจ (ดังรูปที่ 2) และมีการอักเสบของรังไข่ และไข่แดง นอกจากนี้ยังสามารถตรวจโดยการนำ

เลือดไก่ หรือตับ มาป้ายบนกระจกสไลด์ แล้วย้อมสีจิมซา (Giemsa's stain) ตรวจสอบลักษณะของเชื้อแบคทีเรียภายใต้กล้องจุลทรรศน์ และควรรนำอวัยวะภายในของสัตว์ป่วยมาเพาะแยกเชื้อหาแบคทีเรียก่อโรคต่อไป

รูปที่ 2 ลักษณะรอยโรคจากการผ่าซาก พบหอยมเนื้อตายที่ผิวของตับ(ภาพซ้าย)
และพบจุดเลือดออกที่กล้ามเนื้อหัวใจ (ภาพขวา)

การรักษาสัตว์ป่วย จากรายงานผลการรักษาหาอัตราความไวของเชื้อพาสเจอร์ลล่า มัล โคชิ ค้า ต่อยาปฏิชีวนะ พบว่า มากกว่า 96 % ของสเตรนที่ศึกษา จะไวต่อยาคลอเตตราซัยคลิน คลอโรมัยเซดิน โนโวไบโอติน เพนนิซิลลิน เทอรามัยซิน ฟิวราแคนดิน ฟิวราซิน และฟิวรอกโซน

การควบคุมและป้องกันโรค โดยทั่วไปยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะการป้องกันโรคโดยการทำวัคซีน ได้ผลยังไม่เป็นที่น่าพอใจ กรณีทำวัคซีนควรใช้วัคซีนเชื้อตาย โดยใช้สเตรนที่พบการระบาดอยู่ในฟาร์มหรือในท้องถิ่นที่เกิดโรค มีระบบการจัดการฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ และป้องกันและกำจัดสัตว์ที่เป็นพาหะจำพวก หนู นก แมลง ที่แอบแฝงอยู่ในโรงเรือนหรือรอบ ๆ ฟาร์ม ที่สำคัญที่สุดคือ กำจัดไก่ที่เป็นตัวอมโรค (carrier) โดยกำจัดไก่ป่วยที่แสดงอาการเรื้อรังทิ้ง ห้ามนำไปบริโภค หรือเปิดซาก เพราะจะทำให้เชื้อแพร่กระจาย และเกิดการแพร่ระบาดไปสู่สิ่งแวดล้อมและพื้นที่อื่นต่อไป การทำลายซากไก่ที่ดีที่สุดคือ การฝังดิน แล้วกลบทับซากสัตว์ด้วยปูนขาว หรือทำการเผาซาก ควรงดการเคลื่อนย้ายไก่ป่วยที่สงสัยว่าป่วยด้วยโรคนี้ เชื้อนี้ถูกทำลายได้ง่ายด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อที่ใช้อยู่ทั่วไป เช่น ฟอมาลดีไฮด์ ฟีนอล เบต้าโปรพิโอแลคโตน และกลูตาราลดีไฮด์ นอกจากนี้ นียามาเชื้อในกลุ่มฮาโลเจน เช่น ไอโอดีน ไอโอโดฟอร์ม ก็ทำลายเชื้อนี้ได้มีประสิทธิภาพเช่นกัน

ในอดีตองค์การอนามัยโลก จัดว่าโรคนี้เป็นโรคที่ติดต่อถึงกันได้ แต่คนจะแสดงอาการเพียงเล็กน้อย หรือไม่แสดงอาการเลย ประกอบกับในระยะหลัง ๆ ไม่มีรายงานคนป่วยจากการติดโรคอหิวาต์สัตว์ปีก องค์การอนามัยโลกจึงได้จัดให้โรคนี้อยู่ในกลุ่มโรคที่ไม่เป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุขอีกต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. เกรียงศักดิ์ พูนสุข (2536): โรคอหิวาต์ไก่ โรคติดเชื้อในไก่ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: 111 - 120
2. เชิดชัย รัตนเศรษฐากุล (2529): โรคอหิวาต์ไก่ โรคสัตว์ปีก คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น: 26 - 30
3. B.E. Patten, T.L. Spencer, R.B.Johnson, D. Hoffmann and L.Lehane. 1992. Pasteurellosis in production animal. ACIAR proceedings NO.43. Watson Ferguson Pty Ltd, Brisbane, Australia.
4. B.W. Calnek, H. John Barnes, C.W. Beard, W.M. Reid and H.W. Yoder. 1994. Pasteurellosis. Disease of Poultry. Iowa State University Press, Ames, Iowa. P: 145-71

ผู้เรียบเรียง นายสัตวแพทย์กิตติชัย อุ่นจิต* นายสัตวแพทย์พรชัย ชำนาญพุด* และสัตวแพทย์หญิงเสาวพัตร อินจ้อย**
*ศูนย์วิจัยและพัฒนาการสัตวแพทย์ภาคเหนือตอนล่าง จ.พิษณุโลก
**สำนักกระบวนวิชา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข